Turun ammattikorkeakoulu

Taru Konst
Kestävän kehityksen koordinaattori, yliopettaja

Henna Knuutila
Ympäristö- ja energiatekniikan lehtori

Viite: U 67/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta (jätepuitedirektiivin muutos)

Lausunto Valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta

Turun ammattikorkeakoulu kiittää eduskunnan ympäristövaliokuntaa mahdollisuudesta lausua näkemyksensä Valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta (U 67/2023 vp). Pidämme direktiivimuutoksen tavoitteita jätteen määrän vähentämiseen ja uudelleenkäytön lisäämiseen sekä sitä kautta elintarvike- ja tekstiilialan ympäristövaikutusten vähentämiseen tärkeinä ja merkityksellisinä.

Pidämme erittäin kannatettavana, että tekstiilit ja niiden uudelleenkäyttö on ehdotuksessa nostettu keskiöön. Arvokasta on myös pyrkimys harmonisoida kokonaisuutta, ts. asettaa samanlaiset kannusteet tuotekehitykselle kaikkialla EU:ssa. Samoin pidämme merkittävänä tuottajavastuuta, jolla voidaan luoda aiempaa toimivammat markkinat lajittelulle, uudelleenkäytölle, uudelleenkäytön valmistelulle ja kierrätykselle. Arvokasta on myös ehdotuksen tarkoitus kannustaa tuottajia suunnittelemaan tuotteensa kiertotalousperiaatteiden mukaisesti. Ehdotuksen mukaisen erilliskeräyksen avulla voidaan rakentaa tekstiilien kierrätysratkaisuja ja kiertotalouden konkreettisia toimenpiteitä.

Edellä mainittuihin tavoitteisiin liittyy myös useita haasteita. Komission esitys lähtee siitä, että pikamuotia pitäisi vähentää. Tuottajavastuu ei sinällään kuitenkaan vähennä kuluttamista mitenkään. Myös vastuut ovat epäselviä liittyen keräykseen, käsittelyyn ja raportointiin (ts. poikkeamat muista olemassa olevista tuottajavastuujärjestelmistä). Jää myös osittain epäselväksi, mihin tuottajavastuulla pyritään, esimerkiksi onko selvitetty mikä on tuottajavastuun vaikutus erilliskeräykseen ja kuinka ehdotus kannustaa kiertotalouden mukaiseen tuotesuunnitteluun. Tärkeää olisi yhtenäistäminen muiden EU-maiden käytäntöjen kanssa ja muiden tuottajavastuujärjestelmien kanssa. Nykyiset parhaat käytännöt pitäisi selvittää ja tavoitteet asettaa siltä pohjalta. Huomioitavaa on, että uudelleenkäytön vahvistamiseen ja tuottajavastuun toimivuuteen vaikuttaa myös ekosuunnitteluasetus, digitaalinen tuotepassi ja tekstiilistrategia.

Tuottajavastuun lisäksi myös uudelleenkäyttöön liittyy avoimia kysymyksiä. Tarvitaan datan kokoamista yhteen uudelleenkäytöstä, valmistuksesta ja käytöstä ja mm. tuottajavastuun vaikutuksesta hintaan. Lähtötilanne on epäselvä, mm. keitä ovat uudelleenkäyttäjätoimijat ja niiden kautta virtaavan tekstiilin määrä mukaan lukien nettikauppa. Myös uudelleenkäytön liiketoimintamallien skenaariota olisi hyvä selvittää lisää (keitä koskee ja mitä virtoja), samoin uudelleenkäytön vastuukysymykset selvitettävä (ts. kaikkien intressissä tulisi olla kuluttajan suojaaminen). Keskeistä keräyksen järjestäjille on tiedontarpeet uudelleenkäytön kannalta eli minne kerätyt tuotteet ohjataan.
Näemme ehdotuksessa ongelmana uudelleenkäytettävien vaatteiden, jalkineiden ja muiden tekstiilien määrittelyn jätteeksi. Jätemäärittelyä ei tulisi olla uudelleenkäytettäville vaatteille. Esitetty ratkaisu (end of waste) ei ole nähdäksemme toimiva tässä yhteydessä, vaan herättää kysymyksen onko hyvä, että kaikki on ensin jätettä ja sitten ei (ts. suositeltavaa olisi, ettei kaikkea määritellä jätteeksi).

Toivomme ehdotuksen myös ottavan riittävästi huomioon kehittyvän second-hand liiketoiminnan kasvupotentiaalin ja aseman vahvistamisen. Second hand - tuotteiden tilastointi on myös tärkeää. On syytä edistää, että kauppa, brändit sekä second hand toimivat yhteistyössä, jolloin kaupan ja brändin kiertotalous etenee (ns. resale-option tarjoaminen). Uudelleenkäyttöön positiivisesti vaikuttava laatukierre syntyy tuotteiden suunnittelusta ajattomiksi ja vaikuttaa tuotteen jälleenmyyntiarvoon.

Ehdotus ei mielestämme ota riittävästi huomioon olemassa olevia toimivia jätehuoltojärjestelmiä. Tarpeellista olisi myös kuvata tarkemmin ehdotuksen eri päämäärät, mm. saako tekstiilejä jatkossa polttaa tai viedä kolmansiin maihin jätteenä.

Muita tarkennettavia/harkittavia kohtia tekstiilijätteen osalta ehdotamme myös seuraavien asioiden osalta:

- miten taannehtivan vastuun ongelma tulisi ratkaista, mistä tieto saadaan ja kuka kantaa vastuun. Esimerkiksi jos tuote tulee jätteeksi vasta 10 vuoden päästä, maksaako tuotteen tuottaja koko tämän ajan kuluja tuottajavastuusta.
- miten määritellään, milloin tuote on saatettu markkinoille, jos ei ole tuotepassia.
- jätejakeet olisi hyvä saada harmonisoitua. Hyödynnettävä jäte kategorisoidaan samalla tavalla. Tähän tarvittaneen yleisohje komissiolta.
- jää avoimeksi, mitä ekodesigndirektiivissä tullaan vaatimaan tekstiileiltä ja mitä vaikutusta tällä on tuottajavastuujärjestelmään
- sosiaalisten yritysten käsite tulisi määritellä ja niiden roolia selkeyttää

Elintarvikejätteiden osalta pidämme kannatettavana ehdotuksen tavoitetta antaa jäsenvaltioille sitova vastuu elintarvikejätteen vähentämisestä elintarvikkeiden toimitusketjussa ja kotitalouksissa,

mikä edistää ruokahävikin merkittävää vähenemistä samoin kuin ruokaturvaa.

Vaikka ruokahävikin poliittinen merkitys on kasvanut, hävikin vähenemisen edistymistä on hidastanut se, että yhteistä määritelmää tai perustasoa ruokahävikille ei ole tarkkaan sovittu, mikä vaikeuttaa vähentämistavoitteiden asettamista. Ruokahävikki on laaja ongelma koko elintarvikeketjussa, joten toimenpiteet tulisi suunnata siten, että kaikki ketjuun osallistuvat voivat hyötyä niistä. Ennaltaehkäisy olisi ensisijainen painopiste, koska on taloudellisempaa välttää jätteen syntymistä kuin käsitellä sitä jälkikäteen.

Yhteenvetona toteamme, että nyt esillä oleva valtioneuvoston kirjelmä luo hyvät lähtökohdat jätteen määrän vähentämiseen ja uudelleenkäytön lisäämiseen sekä sitä kautta elintarvike- ja tekstiilialan ympäristövaikutusten vähentämiseen, mutta lain tarkoituksen toteuttaminen käytännössä etenkin tekstiilijätteen osalta edellyttää usean kohdan tarkentamista edellä kuvatun mukaisesti, erilaisia politiikkatoimia kuten viestintää ja informaatio-ohjausta sekä hallinnollisen järjestelmän selkeyttä.

Vesa Taatila
Rehtori-toimitusjohtaja
Turun ammattikorkeakoulu

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

VESA PEKKA TAATILA

Bank ID: _d5cb768b467ccab515da404674215d07ae0d1ddb
2023-11-16T10:05:00.947Z

Document fingerprint
ad5c8dea-5b33-4d88-9750-802685c05570
ccbee5b9-3ea5-40f4-9c7a-814a302bb40a - mOQBgnLF4IdhEHcv/YA3Pg==